

מראי מקומות - יומא

פו.

ה. ארבעה חלוקי כפרה

כתב הרמב"ם (תשובה א', ב"ד) שדין ארבעה חלוקי כפרה הוא דוקא בזמן הזה, אבל בזמן בית המקדש, השעיר המשתלח מכפר אפילו על החמורות. ובמשנת רבי אהרן (חלק ד', עמ' קס) דייק מדברי הרמב"ם שיש שני חילוקים בין כפרת השעיר לבין כפרת יום הכפורים בזמן הזה, שבכפרת השעיר יש כפרה על הקלות גם בלא תשובה, ועל החמורות עם תשובה, ואילו יום הכפורים אינו מכפר על הקלות בלא תשובה, ואין מכפר על החמורות בלא יסורין.

ו. שלשה הן

הקשה המהרש"א, שהרי גם לדבריו יש ארבעה. וביאר, שכיון שלכולם צריך תשובה, על כן אינו חשוב כחלוק בפני עצמו, ואינם אלא שלשה, וכמו שפירש רש"י. אבל התוספת יום הכפורים ביאר באופן אחר, שבאמת מה שתשובה מכפרת על עשין הוא אחד מחלוקי הכפרה, ומה שמיתה מכפרת על חלול השם אינו נחשב מהשלשה חילוקים. וביאר, שרק בכפרות המועילות בחיים, שנמצא בעל תשובה בחייו, הרי זה נחשב מחלוקי כפרה, אבל מה שאינו מתכפר עד לאחר מיתה אינו נחשב מחלוקי כפרה. וזוהו יישב את לשון התנא שנקט 'אבל' מי שיש חלול השם בידו, ולא אמר 'ומי שיש בידו' וכו', שמזה משמע שאין זה מחלוקי כפרה, אלא הוא דבר אחר, שמי שיש בידו חלול השם אינו מחלוקי כפרה, אלא מתכפר לאחר מיתה. וכן הביא מהכסף משנה (סוף פ"א דתשובה) שכתב, שלשה הן הנחלקין: א. עבר על עשה. ב. על לא תעשה. ג. על כריתות ומיתות בית דין. אבל עבירה של חלול ה' שהיא צריכה לכולן אינה מן המנין, ומפורש כדברי התוספת יום הכפורים. וראה בדבריו שפירש מדוע רש"י לא פירש כן.

ז. עבר על עשה ושב

בפירוש המשניות להרמב"ם כתב, שמה שאמרו תשובה מכפרת על קלות, היינו עשה בין בשוגג ובין במזיד, וכן על לא תעשה שעשה בשוגג.

ח. עבר על לא תעשה ועשה תשובה

תשובה תולה ויום הכפורים מכפר

כתב המנחת חינוך (שס"ד, י"ד) שלכאורה אינו כפי ששינונו לעיל (פה), שעל עבירות קלות, על עשה ועל לא תעשה, תשובה לבדה מכפרת. ואף אם נאמר כרבי יהודה שבסוגיינתנו, שלא תעשה קל היינו לאו הניתק לעשה, מכל מקום רבי ישמעאל אינו מחלק בין הלאווין. עוד הביא קושיית התוספת יום הכפורים, מהי הנפקא מינה האם יתכפר מיד או ביום הכפורים, כיון שסוף סוף יתכפר ביום הכפורים. ואין לומר המשך בעמוד הבא

א. לא תשא וכל דדמי ליה

הקשה התוספת יום הכפורים, מדוע אם כן נקט דוקא 'לא תשא'. ותירץ, שנקט כן להשמיענו שהמקור לכך שאין תשובה מועילה באיסור לאו, הוא ממה שכתוב לא ינקה לגבי לא תשא. עוד תירץ, שנקט לא תשא להשמיענו שאף שלא עשה מעשה, שהרי עקימת שפתים אינה חשובה מעשה, אין תשובה לבדה מועילה, וכל שכן שאר לאווין שיש בהם מעשה.

ב. תשובה תולה ויום הכפורים מכפר

כתב הרש"ש, שלכאורה ביאור ענין 'תולה' הוא שמגינה מיסורין, וכמו שכתב רש"י לעיל (פה), אבל הקשה, שלקמן שאמרו תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין ממרקין, אי אפשר לומר כן, והניח בצריך עיון.

ג. רבי אלעזר אומר אי אפשר לומר נקה שכבר

נאמר וכו' מנקה הוא לשבין ואינו מנקה לאינן שבין

לכאורה קשה, שהרי בגמרא לעיל אמרו שאינו מנקה לשמו אבל מנקה לשאר חייבי לאווין, ולא משמע שהוא שנוי במחלוקת. ובתוספת יום הכפורים הביא דברי רש"י 'דכתיב נקה לא ינקה גבי הדדי', והקשה למה הוצרך לזה, והרי אפילו אם לא היו כתובים יחד היו סותרים זה את זה וצריך ליישבם. וביאר, שרש"י דקדק מלשון הגמרא שלא ינקה נאמר קודם ינקה, והיינו טועים לפרש שהכוונה ל'לא ינקה' הכתוב בפרשת יתרו לגבי 'לא תשא', ולפי זה יסתור את הברייתא שלעיל, ולכך פירש רש"י שאין כוונת הברייתא אלא ל'נקה' ולא ינקה' הכתובים יחד בפרשת כי תשא, ושתי דרשות נפרדות הם.

ד. מנקה הוא לשבים וכו' ארבעה חלוקי כפרה

כתב רש"י בשבועות (טז) שבשבעות שוא אפילו לשבים אינו מנקה בלא פרעון. וכתב המהרש"א שם, שבשבעות שוא לא מועילים תשובה ויום הכפורים בלבד, אלא צריכים גם פרעון של קצת יסורין (וראה במהרש"א בסוגיינתנו שהעיר שבסוגיינתנו לא משמע כן). והקשה הכלי חמדה (פ' נשא, אות א' ד"ה ויש להעיר), שהרי כך הוא בכל החמורות, שאין מתכפרין אלא עם יסורין, ובמה שונה שבועת שוא. וכתב לחדש, שמה שמנו ארבעה חלוקי כפרה, היינו רק בתשובה מיראה, שזדונות נעשין כשגגות, ואין נמתק כל החטא על ידי תשובה, וזוהו בחמורות צריך תשובה ויום הכפורים ויסורין להשלים הכפרה, מה שאין כן תשובה מאהבה, שזדונות נעשין כזכיות, ולא נשאר רושם מהחטא כלל, ואדרבה נחשבין כזכיות, בזה תשובה לבדה מכפרת מכל וכל, אבל שבועת שוא אינו מתכפר גם בתשובה מאהבה אלא על ידי יסורים.

מראי מקומות - יומא

פ.ו. (המשך)

יא. אבל מי שיש לו חילול השם בידו אין כח לא בתשובה וכו' כתב השערי תשובה (ד', ה'), 'וגם לחולי הזה של חילול ה', אף על פי שאין לו מרפא על דרך שאר העוונות, ימצא לו מרפא אם יעזרהו השם יתברך לקדש תורתו נגד בני אדם, ולהודיע לבני האדם גבורת השם וכבוד הדר מלכותו'. ולקמן שם (אות ט"ו) כתב, 'עוד תמצא לו כפרה בהגיונו תמיד בתורה ויגיעתו בה' וכו'.

יב. יהיב זוזא להאי זוזא להאי והדר מקרב להו גבי הדדי כתב רש"י, שמא לא ידע חבירו שנתתיו לו, ויש כאן חילול השם. וכתב המהרש"א שנראה בכוונת רש"י, שמתחילה לא נטל בשר אלא כשיעור זוז, ומפני החשד שיסברו שלא פרע לחבירו היה משלם לכל אחד זוז, ולאחר מכן קירב את שניהם יחד ועשה עמהם חשבון על זוז המיותר שנתן להם, והיו חוזרין ונותנים לו עוד בשר כנגד הזוז המיותר.

יג. רבי יוחנן אמר כגון אנא וכו' פירש התוספת יום הכפורים, שלדעת רב אינו נקרא חילול השם אלא כשעל ידו בא זלזול באיסורי לאווין, כגון גזל, וכדברי רש"י שהגדר של חילול ה' הוא כשבאין לזלזל במצוות על ידו. ורבי יוחנן סובר שאפילו אם למדין ממנו לזלזל בעשה, נקרא חילול ה'.

שנפקא מינה אם ימות קודם יום הכפורים, שהרי אז יתכפר לו במיתה. ותירץ התוספת יום הכפורים, שנפקא מינה להכריע את העולם לחובה כיון שעדיין לא נתכפר לו. והמנחת חינוך תירץ על פי הגמרא בראש השנה (יז) ש'מעביר ראשון ראשון' היינו, ששתי עוונות ראשונים מתכפרים בלא תשובה, והשלישי צריך תשובה. ואם כן יש נפקא מינה לענין זה שעד יום הכפורים נחשב אותו עון מחשבון העוונות.

יז. תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין במנחת חינוך (שס"ד, כ"ב) הסתפק, האם די בתשובה ויסורין, או שצריך גם יום הכפורים. והביא מהירושלמי שצריכים גם יום הכפורים וגם יסורין, והיפה מראה כתב, שלפי הבבלי אין צריך גם יום הכפורים, אבל המנחת חינוך הקשה, מלשון הגמרא שיסורין 'ממרקין', עיין שם מה שכתב בזה.

יח. ויסורין ממרקין כתב השערי תשובה (ד', י"א) שכיון שאין העון מתרצה בלא יסורין, על כן יכין לבו לעשות מצות המגינות מן היסורין, כמצות צדקה שהיא מגינה מיסורין, כמו שהיא מצילה ממות. וכתב שאם אין לו ממון, יש לו לדבר על לב העני, ולעסוק בגמילות חסדים. עוד כתב שירבה בתלמוד תורה, ומשני פנים תגן עליו התורה מן היסורין: א. משום שתלמוד תורה כנגד כולם. ב. כיון שישים עמלו בתורה ויטרח בה ותדד שנתו מעיניו, הרי זה יעלה במקום יסורים.